

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

480

MIJNE TOETREDING

TOT DE SPELLING

VAN HET

WOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL;

DOOR

DR. A. DE JAGER.

H

32

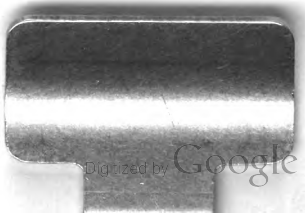
DEVENTER,
A. TER GUNNE.

1867.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0555 4966

MIJNE TOETREDING TOT DE SPELLING.

MIJNE TOETREDING

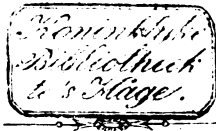
TOT DE SPELLING

VAN HET

WOORDENBOEK DER NEDERLANDSCHE TAAL;

DOOR

DR. A. DE JAGER.

DEVENTER,
A. TER GUNNE.

1867.

Sedert de uitgave van mijne bedenkingen op de spelling van den Hoogleeraar Siegenbeek in 1840 werd ik meermalen, ook in het openbaar¹, aangezocht, om door mijn eigen voorbeeld tot het bekomen van eene betere schrijfwijze mede te werken. Steeds heb ik er bezwaar in gezien, aan dat verlangen gehoor te geven. Mocht ik ook al zonder laatdunkendheid mij hebben ingebeeld, dat veranderingen, door mij in de spelling aangebracht, door enkelen zouden zijn nagevolgd: de meening was verre van mij, dat die navolging kans kon hebben, van algemeen te zijn; en, mede te werken tot oneenparigheid in het taalgebruik, lag nimmer in mijne bedoeling.

Wat ik te dezen opzichte zou gewenscht hebben, vernam men op het Congres te Brussel in 1851, toen ik verklaarde te verwachten, „dat eenige beoefenaars en hoogschatters onzer moedertaal zullen

¹Zie, bij voorbeeld, Bomhoffs *Magazijn der Nederl. Taalk.* (1848) II. 320.

doen, wat zij tot hertoe vruchteloos wenschten dat anderen, dat vooral onze geleerde maatschappijen deden: dat zij de handen zullen ineenslaan ter wijziging van de bestaande spelling naar de eischen van den tegenwoordigen tijd; dat zij zelve de veranderde spelling zullen verklaren aan te nemen en de natie in de gelegenheid stellen, om, des verkiezende, hen daarin te volgen" ¹. — Eene verwachting, tot mijn genoegen geheel in overeenstemming met hetgeen op hetzelfde Congres ter volgende zitting werd besloten: „Er zal in het Woordenboek eene eenparige spelling worden gevolgd. Tot grondslag hiervan zal de thans in Noord-Nederland aangenomene spelling verstreken; doch men zal daarin zoodanige wijzigingen brengen, als door de Redactie, in overleg met de gezamenlijke medewerkers en andere bevoegde taalkundigen, zullen worden vastgesteld" ².

Hoe het met de tenuitvoerlegging van dit Besluit is gegaan, en in hoeverre alzoo de door mij gekoesterde verwachting vervulling heeft erlangd, is aangewezen in mijne ten verleden jare uitgegeven *Bezwaren tegen de Spelregeling van het Woordenboek der Nederlandsche Taal*, en behoeft derhalve hier thans niet te worden herhaald. Wat toen door mij werd gevreesd, heeft zich sedert maar al te zeer verwezenlijkt: wij zijn op het gebied der spelling in grooter oneenparigheid geraakt dan vroeger.

Onder onze gezaghebbende schrijvers ziet men er,

¹ Zie *Handelingen van het derde Ned. Letterk. Congres*, bl. 36; of mijne *Latere Verscheidenheden*, bl. 34.

² Zie de genoemde *Handelingen*, bl. 151.

te beginnen met eenige ambtgenooten van prof. De Vries aan de leidsche Hoogeschool, die de spelling der Redactie van het Woordenboek getrouwelijk in acht nemen. Anderen volgen haar voor zooverre zij met hunne opvatting overeenkomt. Nog anderen blijven de schrijfwijze van Siegenbeek, en weder anderen hunne eigene, daarvan afwijkende, aankleven.

De poging van het Hoofdbestuur van 't Nederlandsche Onderwijzersgenootschap, om van den Minister van Binnenlandsche Zaken medewerking te verkrijgen ter onverwijldo invoering van de nieuwe spelregel in alle Lagere Scholen des Rijks, is niet geslaagd; en op 't gebied van dat onderwijs heeft thans — dank zij den ijver van het genoemde Genootschap! — het verschijnsel plaats, dat hier Siegenbeek, dáár Te Winkel, elders in allen deele de een zoo min als de ander wordt gevolgd; dat óm de spelling deze onderwijzer een leerboek invoert, gene het weert, zoodat sommige boekhandelaars er op bedacht zijn, de door hen uitgegevene schoolboeken in tweederlei spelling aan te bieden.

Die verwarring is schromelijk, doch niet onvoorzien. Men heeft er meermalen tegen gewaarschuwd. „Overhaasting (zeide de heer Beckering Vinckers) zou hier alles bederven; en overhaasting zou het zijn, zoo men in het in zwang zijnde stelsel van spelling veranderingen wilde invoeren, voordat de noodzakelijkheid dier veranderingen klaarblijkelijk is bewezen”¹. En dat het er nog verre van af is, dat de noodza-

¹ *Orthographische E-legie*, bl. 13 der *Voorrede*.

kelijkheid van sommige door de Redactie gemaakte veranderingen „klaarblijkelijk is bewezen”, getuigen de bedenkingen, die genoemde en ongenoemde taalkundigen voortgaan, tegen min of meer belangrijke punten der gewijzigde spelling in te brengen. Men denke aan verschillende artikelen van den heer Frijlink in zijn *Leeskabinet*, van Dr. Leendertz in zijn *Navorscher*; aan de *Opmerkingen van een Corrector*¹; aan een ingezonden stuk in het *Volksblad* van 2 Aug. ll., en aan het jongste geschrift van den heer Beckering Vinckers, getiteld *Hagchelijkheid van de Spelling volgens de Afleiding* enz.²

De zoo even geschetste staat van verwarring moest volgen, zoodra de Woordenboekredactie van het haar voorgeschreven beginsel afweek; zoodra zij meer veranderde dan „in de verloopene vijftig jaren door de meest bevoegde regters als onhoudbaar erkend” was. Van het oogenblik af aan, dat de Redactie de haar gestelde, of liever de door haar zelve aangewezen, grenslijn overschreed; dat zij uit het oog verloor, dat de noord-nederlandsche schrijfwijze „door een bijna vijftigjarig bestaan eene gewenschte vastheid verkregen en, althans wat de hoofdpunten aangaat, door eene treffelijke reeks van letterkundigen als richtsnoer erkend werd”; en dat zij in sommige opzichten scheen te werk te gaan alsof men te onzent van nieuws af *begon* te spellen: kon het niet anders of degenen, die zich nimmer met de hoofdpunten van Siegenbeek hadden kunnen vereenigen, wilden nu ook de zooge-

¹ Amsterdam, bij P. N. van Kampen, 1866.

² Kampen, bij K. van Hulst, 1866.

naamde *nieuwe* spelling naar hunne inzichten gewijzigd zien. Was de Redactie, naar het oordeel van sommigen, te ver gegaan: naar anderer meening ging zij niet ver genoeg. Onder de laatsten waren er, die van de gelegenheid verlangden gebruik te maken om de lastige onderscheiding der scherpe en zachte *e* en *o* in onze taal voor goed te doen verdwijnen; anderen, die het gebruik der zoogenaamde grieksche *y* niet langer alleen tot de vreemde woorden wilden beperkt zien; nog anderen, die de spelling der bastaardwoorden naar een geheel ander stelsel wenschten te regelen. Ten slotte was niemand, die meende eene stem in het kapittel te mogen hebben, tevreden, en de Redactie zag bewaarheid, wat zij, bij monde van den Hoogl. De Vries, zoo juist had opgemerkt, dat (namelijk) „grootte veranderingen in de spelling eener beschaafde taal, al mochten zij op zich zelve wenschelijk zijn, nimmer kans hebben om algemeen te worden aangenomen, en daardoor juist de zoo wenschelijke eenparigheid en vastheid der taalvormen in dreigend gevaar brengen”¹.

Hoe gezind ook om de eenparigheid in onze spelling te helpen bevorderen, en hoe sterk ook overtuigd van de onmogelijkheid, om eene geheel onberispelijke schrijfwijze te bekomen: naar de wijzigingen, door de Redactie van het Woordenboek ingevoerd, heb ook ik mij niet kunnen voegen. De gronden daarvoor zijn bij meer dan ééne gelegenheid door

¹ Voorber. voor den eersten druk van de *Grondbeg. der Spelling*.

mij publiek gemaakt. Nu stonden mij twee wegen open: of de spelling van Siegenbeek te blijven in acht nemen, of haar in zooverre te verlaten, als met mijne inzichten overeenkwam. Door het eerste kon ik geacht worden, halsstarrig vast te houden aan een stelsel, welks gebreken door mij zelven reeds voorlang waren erkend; door het tweede, de oneenparigheid in de hand te werken.

Intusschen toonde de Redactie, ook na een- en andermaal hare regels voor goed te hebben vastgesteld, zich meer dan eens niet ongeneigd om op vroegere beslissingen terug te komen. Dit gaf mij de stille hoop, dat zij nog wel eens aan de bedenkingsen, door mij en anderen tegen enkele harer uitspraken ingebracht, een meer open oor zou willen verleen. In afwachting van 't geen ten dezen de tijd zou baren, hield ik mij, zoo voor mij zelven als bij mijn taalonderwijs, aan het nog steeds meest gewone gebruik, en zou mij daaraan hebben blijven houden, ware het niet, dat eene op het taalgebied plaats grijpende omstandigheid mij van besluit had doen veranderen.

Door sommige dagbladen is onlangs gemeld, dat de Commissie van eindrevisie, door de Synode der Hervormde Kerk benoemd om de afgewerkte vertaling van het Nieuwe Testament te herzien en in 't licht te geven, heeft besloten, *in dat werk de spelling te volgen van het Woordenboek der Nederlandsche Taal, met uitzondering echter van enkele punten, tegen welke door haren Taalrevisor en andere deskundigen bezwaar was ingebracht.*

Heeft de dusgenaamde Statenoverzetting des Bijbels voor ruim twee eeuwen aanmerkelijk bijgedragen tot de vestiging van een goed en degelijk taalgebruik: men mag verwachten, dat de overzetting, thans door de zorg van de Synode der Hervormde Kerk ondernomen, en na langdurigen arbeid gedeeltelijk tot een voortreffelijk einde gebracht, ook wat de taalvormen betreft, niet zonder allen invloed zal blijven. Te midden der nu bestaande grenzenlooze verwarring kan zij dienen, om althans eenige meerdere eenheid te weeg te brengen. De nauwgezette en onpartijdige overweging, waaraan de Commissie der Synode, onder voorzitting en naar het voorbeeld van den Nestor onzer vaderlandsche Geleerden, al wat taal- en spelregels betreft, heeft onderworpen, zet aan hare beslissing een onmiskenaar gewicht bij, en al wie door 't bezwaar van schrijfwijzen als *lachen*, *zaaien*, *bemoeiing* weêrhouden werd, om de overigens in zoovele opzichten voortreffelijke *Grondregels* van de spelling des Woordenboeks te volgen, ziet zich nu door den voorang van een achtbaar Collegie den weg aangewezen, om den strijd tusschen de zucht tot eenparigheid en den eisch eener eigene overtuiging te ontgaan.

Voor mij althans is de beslissing der synodale Commissie de aanleiding geworden tot het bepalen mijner eigene schrijfwijze. Ook door mij zal van nu af de spelling van het Woordenboek der Nederlandsche Taal worden in acht genomen en voorgestaan, met de wijzigingen, daarin door genoemde Commissie gemaakt. Zou ik voor mij zelve verlangd hebben, het getal der afwijkingen van het Woordenboek met

één of twee vermeerderd te zien: deze betreffen punten van weinig aanbelang en kunnen lichtelijk worden toegegeven.

De belangstelling, die mijne vroeger uitgegeven *Bezwaren* hebben gewekt, en de waarde, door sommigen ter bepaling hunner eigene schrijfwijze daaraan welwillend gehecht, hebben mij genoopt, in deze bladzijden het feit en den aard mijner toetreding tot de spelling van het Woordenboek in het licht te stellen, en maken het mij ten plicht, de afwijkingen te doen kennen, die ik mij, op het voetspoor der meergemelde Commissie, zal veroorloven. Zij bestaan in het volgende.

In *lagchen*, *ligchaam*, *rigchel* enz. blijft de *g*, en in *zaaijen*, *bemoeijing* enz. de *j* behouden. Zie mijne *Bezwaren*, bl. 7 tot 20.

Aard in *grijsaard*, *veinsaard*, *luiaard* enz. wordt beschouwd als uitgang en niet als samenstellend deel, en de woorden mitsdien geschreven *grijsaard*, *veinzaard*, *luijaard* enz., in overeenstemming met den uitgang *erd*, bij welken de laatstgemelde spelling reeds door de Redactie is toegegeven¹. Zie *Bezwaren*, bl. 20 tot 30.

De maandnamen *Januarij*, *Junij* enz. blijven met *ij* gesloten. Daarvoor, volgens de uitspraak, de *i* in de plaats te stellen is onnoodig, en strijdt ook met andere door de Redactie aangenomen woorden, waarin

¹In de vierde Aflevering van het Woordenboek geeft de Redactie ook toe de spelling van *veinzaard* en *grijnzaard*. Bij gelegenheid kom ik op deze nieuwe concessie terug.

voor denzelfden klank de *ij* is behouden, b. v. *bijzonder* en *verheerlijking*; terwijl de dubbele *i* beter dan de enkele beantwoordt aan den latijnschen genitief, dien eigenlijk de vermelde uitgang moet afbeelden.

In *moejelijk*, *verfoejelijk* en andere woorden, waar de uitspraak vóór den uitgang noodwendig een overgangletter doet hooren, blijft de *e* behouden. Zie *de Tijdspiegel* van 1863, n°. 6, bl. 494.

In iedere beteekenis behoudt *kritiek* de aanvangsletter *k*, *vonkelen* de *v*, en *kindschheid* de *sch*. Over dit laatste heeft de Heer Leendertz in *de Navorscher* van 1865, n°. 10, bl. 307—310, belangrijke opmerkingen medegedeeld.

Voor hemelbewoner blijft *hemelling* geschreven, onderscheiden van *hemeling* als daad van *hemelen*, en ook in overeenstemming met *wereldling*, *aardeling* enz. Zie *de Tijdspiegel*, t. a. p. bl. 495, en ook de juiste opmerking van den Hoogl. Ter Haar, in de Voorrede van zijn jongst uitgekomen bundel *Gedichten*.

In samenstellingen als *aaneengieten*, *aaneenzitten* wordt *aaneen* steeds aan 't werkwoord verbonden. Zie *de Tijdspiegel* van 1864, n°. 12, bl. 409, en het opgemerkte door den heer Alberdingk Thijm in *de Gids* van Maart 1865, bl. 409.

De apostrophe wordt alleen gebezigd, waar werkelijk uitlating van eene of meer letters plaats heeft; dus *Salomo's*, doch *Davids*. Zie *de Tijdspiegel* van 1863, n°. 6, bl. 493.

Bijvoegelijke naamwoorden, van eigennamen afgeleid, en geen deel van namen of titels uitmakende, nemen geen hoofdletter aan. Deze afwijking steunt

op goede gronden. Zal de hoofdletter eene wezenlijke onderscheiding blijven, dan moet zij zoo weinig mogelijk gebezigd worden. De welstandigheid wordt er door bevorderd. Ook in andere soortgelijke gevallen wordt de kleine letter gebruikt, b. v. *hemelsch* van *Hemel*, *goddelijk* van *God* enz. De Redactie vergist zich, als zij het bezigen der kleine letter een gebruik noemt, „sedert eenigen tijd, in navolging van andere talen, opgekomen.” Voor veertig jaar werd dit gebruik reeds bij ons als regel voorgeschreven in Beijers *Handleiding tot den Nederlandschen Stijl*, bl. 304. (Van den derden druk) ¹.

Het bovenstaande, hoe beknopt ook, zal voldoende zijn voor ieder, die er belang in stelt te weten, in welke opzichten de spelling der nieuwe Bijbelvertaling zal verschillen van die des Nederlandschen Woordenboeks.

Ter nadere, of liever ter geheel volledige inlichting zal kunnen strekken een nieuwe druk van het *Taalkundig Handboekje, of Alphabetische Lijst van alle nederduitsche Woorden, die wegens spelling of taalkundig gebruik aan eenige bedenking onderhevig zijn*, van 't welk de *tweede* uitgave in 1856 door mij werd herzien. De *derde* druk van dit werkje is thans, vooral ten behoeve van de inrichtingen van onderwijs,

¹ Men zie denzelfden regel in 1840 „vrij algemeen aangenomen” genoemd, door den hr. Callenfels, in mijn *Taalk. Mag.* III. 419.

op nieuw herzien, en, behoudens de bekende wijzigingen, veranderd naar de *Woordenlijst* van de heeren De Vries en Te Winkel. 't Boeksken is bij denzelfden Uitgever ter perse, om zoo spoedig doenlijk te verschijnen.

December, 1866.

